

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

2.1 ประวัติความเป็นมาของกาแฟอาราบิก้าในประเทศไทย

กาแฟในประเทศไทยมีต้นกำเนิดจากที่คนไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามคนหนึ่ง ชื่อ นายดีหมุน ได้มีโอกาสไปแสวงบุญ ณ เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ได้นำเอาเมล็ดพันธุ์กาแฟมาเพาะปลูกที่บ้าน คือตำบลบ้านโหนด อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ. 2447 กาแฟที่นำมาปลูกเป็นต้นแรกปรากฏว่าเป็นเมล็ดพันธุ์กาแฟโรบัสต้า การปลูกเจริญเติบโตได้ผลดีพอสมควร จากนั้นจึงได้มีการขยายพันธุ์และมีการส่งเสริมการปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้าอย่างกว้างขวางในภาคใต้ของประเทศไทย โดยส่งเสริมให้เป็นพืชปลูกสลับในสวนยางเพื่อเป็นรายได้สำรองจากการกรีดยาง ปัจจุบันการปลูกกาแฟในภาคใต้ได้มีพัฒนาการปลูกให้เป็นพืชหลัก และทำรายได้ให้แก่เกษตรกรเป็นอย่างดี ผลผลิตกาแฟโรบัสต้า ผลิตได้ปีละประมาณ 30,000 - 40,000 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557)

ประเทศไทยมีการปลูกกาแฟทั้ง 2 ชนิดพันธุ์ (Species) คือ โรบัสต้า (Robusta : *Coffea canephora* var. *robusta*) และอาราบิก้า (Arabica: *Coffea arabica*) กาแฟโรบัสต้าปลูกทางภาคใต้ และกาแฟอาราบิก้าปลูกบนพื้นที่สูงทางภาคเหนือ

กาแฟโรบัสต้า (*Coffea canephora* var. *robusta*; 2n=22) เป็นกาแฟชนิดดั้งเดิมของแถบศูนย์สูตร มีความสำคัญรองลงมาจากกาแฟอาราบิก้า ส่วนของลำต้นและใบมีขนาดใหญ่กว่ากาแฟอาราบิก้า คือขนาดประมาณ 9-9.8 x 25-27 เซนติเมตร และมีร่องของเส้นใบลึกกว่าใบของกาแฟอาราบิก้า ให้ผลผลิตสูงและทนทานต่อโรคราสนิมแต่คุณภาพด้านรสชาติของเมล็ดด้อยกว่ากาแฟอาราบิก้า ต้นกาแฟเป็นไม้พุ่มเตี้ยขนาดเล็ก ทรงพุ่มแน่น มีการแตกกิ่งก้านสาขามาก สามารถปลูกได้ดีในที่ราบต่ำสภาพดินฟ้าอากาศที่ค่อนข้างร้อน ต้องการน้ำมาก และมีความชื้นสูง เพาะปลูกได้ง่าย ที่อุณหภูมิประมาณ 20-32 องศาเซลเซียส สามารถปลูกได้ตั้งแต่พื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลไปจนถึงความสูง 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง มีปริมาณน้ำฝน 2,000-4,000 มิลลิเมตรต่อปี ระยะเวลาตั้งแต่ดอกบานจนถึงผลสุกพร้อมเก็บเกี่ยว ใช้เวลาประมาณ 9-11 เดือน โดยเฉลี่ยเมล็ดคิบโรบัสต้ามีขนาดเล็กกว่าอาราบิก้า กล่าวคือเมล็ดคิบโรบัสต้า 100 เมล็ด มีน้ำหนักประมาณ 12-15 กรัม ส่วนเมล็ดคิบอาราบิก้า 100 เมล็ด มีน้ำหนัก ประมาณ 18-22 กรัม (Clifford, M.N. and K.D. Willson, 1987) กาแฟโรบัสต้า เป็นกาแฟที่ปลูกมากในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนใหญ่ปลูกที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดชุมพร จังหวัดระนอง จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่ กาแฟชนิดนี้ยังให้ผลผลิตเมล็ดกาแฟมากและผลของกาแฟยังสุกเร็วกว่าเมื่อเทียบกับกาแฟอาราบิก้า ส่วนคุณภาพเมื่อเปรียบเทียบกับกาแฟอาราบิก้าแล้วเป็นกาแฟที่มีกลิ่นหอมจืด (hard coffee) และรสชาติที่ออกขมเป็นส่วนที่คนไทยนิยมชงดื่มในร้านกาแฟ เพราะรสชาติที่คุ้นเคยแบบกาแฟโบราณ โดยการผสมนมข้นและน้ำตาล และราคาถูก ด้วยคุณลักษณะของ

กาแฟโรบัสต์คั่วนิยมนผลิตกาแฟเมล็ดโดยกระบวนการแปรรูปแบบวิธีแห้ง (dry process) ทำให้กลิ่นรสแตกต่างออกไป ผลผลิตส่วนใหญ่นำไปใช้ประโยชน์สำหรับโรงงานผลิตกาแฟสำเร็จรูป (instant coffee) การผสมข้ามของกาแฟโรบัสต์คั่ว ในกรณีที่มีการขยายพันธุ์โดยเมล็ด ส่วนมากมักจะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากต้นที่เจริญมาจากการขยายพันธุ์ด้วยส่วนเจริญที่อยู่ในแหล่งสะสมพันธุ์ สายพันธุ์ที่มีความสำคัญต่อการค้า ได้แก่ กลุ่ม BP และ SA ในอินโดนีเซีย กลุ่ม S274 และ BR ในอินเดีย กลุ่ม IF ในไอวอรีโคสต์ และ Apoata ในบราซิล การผสมข้ามชนิดพันธุ์มีบทบาทที่สำคัญ เช่น การนำเอากาแฟอาราบิก้ามาผสมกับกาแฟโรบัสต์คั่วเพื่อเป็นการปรับปรุงรสชาติ เช่น Arabusta ในไอวอรีโคสต์ หรือ Congusta ในประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย หรือ CxR ในประเทศอินเดีย เป็นต้น นอกจากนี้ การคัดเลือกลักษณะที่ดีจากกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน ก็สามารถเพิ่มโอกาสที่จะทำให้ได้ลักษณะการให้ผลผลิต และคุณภาพที่ดีได้มากขึ้นด้วย (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สายพันธุ์กาแฟโรบัสต์คั่วที่ได้จากการคัดเลือกและพัฒนาพันธุ์ และมีความสำคัญต่อการผลิตกาแฟของประเทศต่างๆ

ชื่อ	ประเทศ	ลักษณะ
BP และ SA	อินโดนีเซีย	เป็นชุดของสายพันธุ์ที่พัฒนาจากสองสถานีวิจัยในชวา ในทศวรรษ 1920 ขยายจำนวนต้นด้วยเมล็ดหรือการทาบกิ่ง
S274, BR	อินเดีย	เป็นชุดของสายพันธุ์สำคัญของกาแฟในอินเดีย คัดเลือกจากแหล่งในชวา และมีการเผยแพร่แก่เกษตรกรในศตวรรษที่ 1950 ขยายจำนวนต้นด้วยเมล็ด
IF	ไอวอรีโคสต์	ได้จากการคัดเลือกกาแฟโรบัสต์คั่ว จากเกาะชวาของอินโดนีเซีย และคองโก ขยายจำนวนต้นด้วยเมล็ดและการปักชำ
Kouilou (Conilon)	บราซิล	สายพันธุ์นี้ตั้งชื่อตามแม่น้ำ Kouilou ในคองโก เป็นโรบัสต์คั่วที่ปลูกเป็นส่วนใหญ่ในบราซิล ขยายจำนวนต้นด้วยเมล็ด
Apoata	บราซิล	แรกเริ่มถูกใช้เป็นต้นกล้าสำหรับอาราบิก้าเพื่อให้ความต้านทานต่อไส้เดือนฝอย แต่ปัจจุบันเป็นโรบัสต์คั่วที่ปลูกเป็นผลผลิตทั่วไป ขยายจำนวนต้นด้วยเมล็ด
Arabusta	ไอวอรีโคสต์	เป็นลูกผสมระหว่าง <i>C.canephora</i> กับ <i>C.arabica</i> พบในศตวรรษที่ 1960 มีคุณภาพในการชงเป็นเครื่องดื่มดีกว่าโรบัสต์คั่ว แต่ไม่นิยมในทางการค้า เพราะให้ผลผลิตต่ำ ขยายจำนวนต้นด้วยต้นที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อส่วนเจริญของต้นพันธุ์ที่คัดเลือกลักษณะที่ดีไว้ (clone)
พันธุ์ C x R	อินเดีย	พัฒนาจาก <i>C.canephora</i> กับ <i>C.arabica</i> ในปี ค.ศ. 1942 ตามด้วยการผสมกลับกับ S274 และคัดเลือกลักษณะที่ต้องการ จากนั้นมีการเผยแพร่ได้ในปี ค.ศ. 1976 เมล็ดและคุณภาพในการชงเป็นเครื่องดื่มดีกว่าโรบัสต์คั่ว

กาแฟพันธุ์อาราบิก้า (*Coffea arabica*) เป็นกาแฟพันธุ์หลักและมีผลผลิตประมาณ ร้อยละ 80 ของโลกนั้น ได้ถูกนำเข้ามาปลูกในประเทศไทย ประมาณปี พ.ศ. 2493 ทั้งนี้ตามบันทึกของพระสารสาส์นพลจันทร์ เป็นชาวอิตาลี ผลปรากฏว่าประสบปัญหาขาดผล เนื่องจากเป็นกาแฟที่ต้องการสภาพปลูกที่เหมาะสมต่างจากกาแฟโรบัสต์คั่ว และไม่สามารถต้านทานโรคร้ายแรง เช่น โรคราสนิม (*Hemileia*

vastatrix) ได้ จึงได้ลดปริมาณการปลูกลงไปเป็นอันมาก แม้ว่าในสมัยที่กระทรวงมหาดไทย โดยจอมพล ประภาส จารุเสถียร เป็นรัฐมนตรี ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของการปลูกและผลิตกาแฟ ขึ้นเองในประเทศ เพื่อลดดุลการค้าระหว่างประเทศและมีนโยบายส่งเสริมเกษตรกรปลูกกาแฟใน 50 จังหวัดก็ตาม กาแฟอาราบิก้ายังคงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับกาแฟโรบัสต้า

กาแฟพันธุ์อาราบิก้า ที่ได้นำมาทดลองปลูกและทำการส่งเสริมเกษตรกรชาวเขานั้น ได้รับ คำปรึกษาและแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญอเมริกันซึ่งเดินทางมาจากฮาวาย คือนายฟูกุนากา (Mr. Fukunaka) สำหรับพันธุ์กาแฟที่ถูกนำเข้ามาปลูกนั้นมีหลายสายพันธุ์ โดยนำมาจากอินเดีย ฮาวาย และอเมริกาใต้ เป็นต้น สายพันธุ์ที่สำคัญมีดังนี้

- 1) ทิปปีก้า (Typica)
- 2) เบอรับอน (Bourbon)
- 3) คาทูร์รา (Caturra)
- 4) คาทุย (Catuai)
- 5) เอส 228 (S-228)
- 6) เอส 795 (S-795)
- 7) เอส 1059 (S-1059)
- 8) คาติมอร์ (Catimor) (LC1662, Progeny 86, Progeny 88, Progeny 90 และสายพันธุ์อื่นๆ)

โครงการหลวง มีโครงการปลูกพืชทดแทนและการตลาดที่สูง และโครงการพัฒนาที่สูงต่างๆ ได้ ส่งเสริมให้มีการปลูกกาแฟอาราบิก้ามากขึ้น เนื่องจากให้ผลผลิตสูงและสามารถปลูกได้ดี และสามารถ ปลูกในระบบเกษตรป่าไม้ (agroforestry) ได้อย่างดีด้วย (พงษ์ศักดิ์, 2547)

การพัฒนากาแฟในประเทศไทยได้มีการส่งเสริมและพัฒนาการปลูกมาโดยตลอด ทั้งกาแฟ โรบัสต้าและกาแฟอาราบิก้า ทั้งนี้ปริมาณการผลิตกาแฟโรบัสต้ามีการผลิตจำนวนมาก คือ ประมาณ ร้อย ละ 90 ของประเทศและผลิตได้เกินความต้องการ ทำให้ราคากาแฟตกต่ำ รัฐบาลได้แก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การกาแฟนานาชาติ (International Coffee Organization: ICO) ในปี พ.ศ. 2524 ในฐานะเป็นประเทศผู้ผลิตกาแฟ การส่งออกกาแฟจะเป็นไปตามตลาดโลก จึงเป็นข้อดีของ การผลิตกาแฟไทยเนื่องจากมีตลาดรองรับดีพอสมควร มีตลาดรองรับที่แน่นอน และได้ราคาดีด้วย อนึ่ง โควตาคาแฟไทยที่ได้รับในปี พ.ศ. 2525 มีประมาณ 7,000 ตัน ส่วนกาแฟอาราบิก้ายังมีการผลิตน้อย จึงไม่ มีปัญหาการตลาด บริษัทผู้ผลิตกาแฟในประเทศไทยยังสามารถ รับซื้อได้ทั้งหมด ฉะนั้น จึงมีความหวังว่า การปลูกและผลิตกาแฟอาราบิก้าในประเทศไทยจะเจริญรุดหน้าต่อไปในอนาคต

ปัจจุบันเนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงในด้านการควบคุมโควตาการส่งออกของกาแฟโลก ซึ่ง สามารถดำเนินการได้และโดยเฉพาะการประชุม GATT รอบอุรุกวัย ทำให้องค์การค้าโลก WTO (World Trade Organization) ประเทศไทยได้ยกเลิกการเป็นสมาชิก ICO แล้ว การส่งออกกาแฟจึงเป็นลักษณะ ตลาดเสรีมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการนำเข้ากาแฟและผลิตภัณฑ์กาแฟด้วย

สรุป ประวัติศาสตร์กาแฟของประเทศไทยที่กล่าวมานี้ ทำให้ได้ทราบความเป็นมาของกาแฟตลอดจนวิวัฒนาการการพัฒนากาแฟไทยมาโดยตลอด และจากความเป็นมานี้เองทำให้ได้ทราบว่ากาแฟพันธุ์อราบิกานั้น ได้ถูกนำเข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 (หลังการนำเข้ากาแฟโรบัสต้า 46 ปี) แต่ด้วยสภาพแวดล้อมในการปลูกที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนวิชาการกาแฟดังกล่าวยังมีน้อย ทำให้กาแฟพันธุ์อราบิก้าประสบปัญหาหลายประการ จึงไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนา โดยการวิจัยและทดลองและทำการส่งเสริมกันอย่างจริงจัง และยังเป็นพืชสำคัญในการปลูกทดแทนพืชเสพติดฝิ่นด้วย การพัฒนาการปลูกและผลิตกาแฟอราบิก้าจึงย่อมมีประโยชน์ และยังคงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้

2.2 ความเป็นมาของการพัฒนากาแฟอราบิก้าในภาคเหนือ

ความเป็นมาของการพัฒนากาแฟอราบิก้าในภาคเหนือนั้นพบว่า กาแฟอราบิก้าได้ถูกนำมาพัฒนาและส่งเสริมบนพื้นที่สูงภาคเหนือของประเทศไทย มานานกว่า 30 ปีแล้ว โดยหน่วยงานและโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนบนที่สูง ซึ่งเห็นกาแฟอราบิก้ามีศักยภาพในการผลิตบนที่สูงที่มีอากาศหนาวเย็น มีความสูง 800-1,500 เมตร ได้อย่างดี นอกเหนือจากเป็นพืชที่ใช้ปลูกเพื่อทดแทนพื้นที่ฝิ่น ตามนโยบายเพื่อความมั่นคงของประเทศในระยะแรก ในระยะต่อมาผลผลิตกาแฟอราบิก้าสามารถใช้ทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งความต้องการของตลาดกาแฟภายในประเทศเองก็มีความเติบโตอย่างต่อเนื่อง

ความเป็นมาของการดำเนินงานพัฒนากาแฟอราบิก้าในภาคเหนือ ตั้งแต่เริ่มนำกาแฟเข้ามาจนถึงปัจจุบัน เรียบเรียงพอสังเขป (กรมวิชาการเกษตร, 2535) ดังนี้

กรมวิชาการเกษตร ได้ริเริ่มนำเอากาแฟอราบิก้าจากบราซิลมาทดลองปลูกที่ค้อยมูเชอ ฝาง และแม่ใจ ซึ่งมีรายงานออกมาในปี พ.ศ. 2504 ว่ากาแฟอราบิก้าที่ฝางมีโรคราสนิม (coffee leaf rust) ระบาดทำลายไม่สามารถควบคุมได้ แต่ที่ค้อยมูเชอ และแม่ใจ พบว่า บางสายพันธุ์มีความต้านทานต่อโรค

ในปี พ.ศ. 2518 โครงการพัฒนาภาคเหนือ โดยความร่วมมือของกรมวิชาการเกษตร ได้นำกาแฟอราบิก้าจากปาปัวนิวกินี ขึ้นไปให้ชาวเขาในจังหวัดเชียงใหม่ ปลูกเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น ซึ่งปรากฏว่าเจริญเติบโตดี ให้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ จึงได้มีการส่งเสริมให้ปลูกกันมากขึ้น

จากนั้น โครงการสหประชาชาติเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา (UNDPAC) ก็ได้ทำการส่งเสริมให้ชาวเขาหันมาปลูกกาแฟอราบิก้าเพื่อเป็นรายได้แทนการปลูกฝิ่นอย่างจริงจัง โดยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจากฮาวายมาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ สายพันธุ์กาแฟที่แนะนำปลูกในช่วงนั้นมีหลายสายพันธุ์ เช่น ทิปปีก้า เบอร์บอน และแคททูร่า เป็นต้น

ปี พ.ศ. 2517-2523 กรมวิชาการเกษตร โดยได้รับความเห็นชอบจากโครงการหลวง ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรกรสหรัฐอเมริกา (USDA) ให้ทำการวิจัย ศึกษาค้นคว้าหาพันธุ์กาแฟอราบิก้าที่ต้านทานต่อโรคราสนิม ซึ่งระบาดอยู่ทั่วไปในแหล่งปลูกภาคเหนือของประเทศ กลุ่ม

วิชาการของกรมวิชาการเกษตร ได้ศึกษาหาวิธีการปลูกที่เหมาะสม การอารักขาพืช และการปรับปรุงบำรุงสวนเสื่อมโทรมให้ดีขึ้นควบคู่กันไปด้วย เมื่อสิ้นสุดวาระของการสนับสนุนในปลายปี พ.ศ. 2523 นักวิชาการ โรคพืช และนักกีฏวิทยาของกรมวิชาการเกษตร ก็ยังคงทำการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องโดยสังเกตเห็นว่าสายพันธุ์กาแฟต่างๆ ที่ปลูกอยู่ที่บ้านแม่หลอด อำเภอแม่แตงนั้น น่าจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนากาแฟของกรมฯ

ในปี พ.ศ. 2525 จึงได้มอบกล้าพันธุ์กาแฟสายพันธุ์ต่างๆ ที่ผ่านการตรวจสอบความต้านทานโรคราสนิมจากห้องปฏิบัติการแล้ว ให้ไปปลูกที่สถานีทดลองเกษตรหลวงขุนวาง สายพันธุ์เบอร์ต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการที่เกี่ยวข้องรู้จักกันในนาม คาติมอร์ (Catimor) จึงเริ่มเป็นที่รู้จักและแพร่ออกไปยังหน่วยงานและโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการพัฒนาอยู่บนที่สูงของภาคเหนือ

ในปี พ.ศ. 2526 – 2532 คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้วยความเห็นชอบของสำนักงาน ปปส. โดยการสนับสนุนงบประมาณจากกรมวิเทศสหการ และรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ ได้จัดตั้ง “โครงการศูนย์วิจัยและพัฒนากาแฟบนที่สูง” ขึ้น เพื่อศึกษาวิจัยและพัฒนากาแฟอาราบิก้า และเป็นแหล่งกลางความรู้และประสบการณ์ในการส่งเสริมปลูกกาแฟอาราบิก้า คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดรูปแบบของการดำเนินงาน โดยมีคณะกรรมการบริหารโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ นอกจากนั้นยังมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อทำการศึกษาวิจัย แก้ไขปัญหาที่พบในการส่งเสริมการปลูกกาแฟในระยะดังกล่าวด้วย

ปี พ.ศ.2527 แหล่งปลูกกาแฟสายพันธุ์ต้านทานโรคราสนิม ที่บ้านแม่หลอด อำเภอแม่แตง ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น “ศูนย์วิจัยและส่งเสริมกาแฟอาราบิก้า บ้านแม่หลอด” ภายใต้การสนับสนุนของโครงการหลวง และต่อมาในปี 2529-2530 ก็ได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยจากกระทรวงเกษตรสหรัฐฯ ผ่านโครงการหลวงอีกครั้ง ดำเนินการโดยกลุ่มนักวิชาการของกรมวิชาการเกษตร เชื่อมโยงกับห้องปฏิบัติการอารักขาพืชของสำนักงานเกษตรภาคเหนือ ภายใต้การบริหารของสำนักผู้ตรวจการเกษตรภาคเหนือ เป็นผลให้สายพันธุ์ต่างๆ ที่ผ่านการทดสอบความต้านทานต่อโรคราสนิมจากห้องปฏิบัติการกระจายออกไปสู่ศูนย์พัฒนาของโครงการหลวง และสถานีทดลองเกษตรที่สูงต่างๆ ของกรมวิชาการเกษตร

ปี พ.ศ.2530 – 2532 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้อนุมัติให้สำนักงานเกษตรภาคเหนือ ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมป่าไม้ ดำเนินการโครงการพัฒนาและส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้าในภาคเหนือ โดยให้เป็นโครงการย่อยภายใต้โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีพัฒนาการเกษตร (ATT) ดำเนินการวิจัย ปรับปรุงพันธุ์และผลิตต้นกล้าสำหรับงานส่งเสริมในพื้นที่จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก และเพชรบูรณ์ สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกได้อีกประมาณ 1,000 ไร่ รวมทั้งการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อให้การพัฒนาและส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้าในภาคเหนือชัดเจนขึ้น ทั้งด้านการวิจัย และการส่งเสริม ตลอดจนการตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการภายในประเทศและการ

ส่งออกในอนาคต ประกอบกับมีหลายหน่วยงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเร่งรัดพัฒนาและส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้ากันอยู่ในขณะนั้น ดังนั้น เพื่อให้เกิดการประสานงานและร่วมมือกันอย่างแท้จริง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยปลัดกระทรวงฯ ในฐานะประธานคณะกรรมการนโยบายและพัฒนากาแฟ ได้มีคำสั่งที่ 1/2531 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนากาแฟ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 คำสั่งดังกล่าวได้แยกออกเป็น 2 คณะทำงาน คือ คณะทำงานพัฒนากาแฟอาราบิก้า และคณะทำงานพัฒนากาแฟโรบัสต้า

การพัฒนากาแฟอาราบิก้าในภาคเหนือ พบว่า ในปี พ.ศ. 2512 โครงการหลวงพัฒนาภาคเหนือ ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร ได้นำกาแฟอาราบิก้า Blue Mountain จากประเทศปาปัวนิวกินีมาทดลองปลูกบนพื้นที่สูงในภาคเหนือเพื่อทดแทนพืชเสพติด (ฝิ่น) นอกจากนี้ โครงการสหประชาชาติเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา (UNPDAC) ก็ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญชาวฮาวายว่า กาแฟอาราบิก้าสามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพสิ่งแวดล้อมของภาคเหนือ จึงได้มีการนำเอากาแฟอาราบิก้าสายพันธุ์ Typica, Bourbon และ Caturra เข้ามาร่วมส่งเสริมขยายพื้นที่มากขึ้น (พงษ์ศักดิ์ และคณะ, 2531) พ.ศ. 2515 หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ได้มอบหมายให้นักวิจัยศึกษาการปลูกกาแฟ อرابิก้า ในพื้นที่โครงการหลวงซึ่งเป็นพื้นที่สูงพบว่าสามารถเจริญเติบโตได้ดี จึงได้มีการศึกษาความสามารถในการต้านทานโรคราสนิม รวมถึงการศึกษาด้านการปฏิบัติรักษาการปลูกกาแฟอาราบิก้าด้านต่างๆ โดยทุนการวิจัย USDA/ARS ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 โครงการปลูกพืชทดแทนและพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา ไทย/สหประชาชาติ ยังได้เริ่มโครงการทดลองทำการเกษตรหลายชนิดอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการค้นหาพันธุ์พืชและสัตว์มาทดแทนการปลูกและผลิตยาเสพติด (ฝิ่น) ของชาวไทยภูเขา และเพื่อทำการพัฒนาเศรษฐกิจของชาวไทยภูเขาอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรต้นกาแฟอาราบิก้าที่ปลูกโดยเกษตรกรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านหนองหล่ม ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง เป็นครั้งแรก นับว่าเป็นขวัญและกำลังใจต่องานวิจัย เพื่อพัฒนาการปลูกกาแฟอาราบิก้าของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ส่งผลให้กาแฟ อرابิก้าเป็นพืชสำคัญของเกษตรกรบนพื้นที่สูง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 โครงการสหประชาชาติเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา (UNPDAC) ได้ขยายเวลาการดำเนินการต่อไปอีก 5 ปี โดยเปลี่ยนชื่อเป็นโครงการปลูกพืชทดแทนและการตลาดที่สูงเป็นโครงการรองรับตามนโยบายของรัฐ ทั้งนี้เป็นผลจากการทดลองใช้พืชหลายชนิดในการปลูกทดแทนฝิ่นซึ่งได้ผลดี ทำให้พื้นที่และปริมาณการผลิตฝิ่นลดลงไปมาก ผลผลิตทางการเกษตรจึงต้องมีการจัดการเรื่องตลาดต่อไป ในการส่งเสริมปลูกพืชทดแทนฝิ่น กาแฟอาราบิก้าเป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นความหวังในการทดแทนฝิ่นและสามารถทำรายได้แก่เกษตรกรชาวเขาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากสภาพความเหมาะสมของพื้นที่สูงและความต้องการในตลาดยังมีอยู่มาก

ภาพที่ 1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรต้นกาแฟอราบิก้า ณ บ้านหนองหล่ม เขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2517

ภาพที่ 2 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรต้นกาแฟอราบิก้า ณ บ้านแม่โต อ.สอด จ.เชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2519
ที่มา: มูลนิธิโครงการหลวง

2.3 ผลงานวิจัยและบทความงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

พัชนี (2551) ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพการผลิตกาแฟอาราบิก้าในภาคเหนือของประเทศไทยโดยพบว่าระบบการปลูกกาแฟได้เริ่มไม้ธรรมชาติและไม้ผลมีมากที่สุดคือ ร้อยละ 56.60 ระบบปลูกกลางแจ้งมีร้อยละ 26.42 ปัญหาที่สำคัญคือการตลาด ส่วนปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ต้นกาแฟขาดการดูแล การขาดน้ำ เส้นทางขนส่งไม่สะดวก ห่างไกลจากแหล่ง รับผิดชอบต่อขาดแคลนอุปกรณ์การทำสารกาแฟ ข้อจำกัดการใช้พื้นที่ และขาดการสนับสนุนด้านวิชาการ ส่วนลักษณะผลผลิตที่เกษตรกรจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นผลสด จำหน่ายให้แก่ผู้รวบรวมผลผลิตเป็นพ่อค้าท้องถิ่นร้อยละ 55 พ่อค้าจากเมืองร้อยละ 17 และหน่วยงานพัฒนาที่สูงร้อยละ 28 ราคาที่เกษตรกรได้รับในลักษณะผลสดคือ 6-8 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับการจำหน่ายในลักษณะกาแฟกะลาในปีการผลิต ปี พ.ศ. 2539/40 และปี พ.ศ. 2540/41 คือ 46 และ 57 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ สารกาแฟไม่คัดเกรดคือ 61 และ 57 บาทต่อกิโลกรัมตามลำดับ ส่วนสารกาแฟคัดเกรด คือ 82 และ 87 บาทต่อกิโลกรัมตามลำดับ และข้อเสนอแนะควรสนับสนุนข้อมูลข่าวสารการตลาด เพื่อให้เกษตรกรได้รับราคาที่เหมาะสม ควรสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์การแปรรูปเพื่อให้ได้สารกาแฟคุณภาพดี และลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งพัฒนาระบบการตลาดกาแฟโดยเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต ผู้แปรรูป และผู้ส่งออก และพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาของประเสริฐ คำออน ชวลิต กอสัมพันธ์ และคณะ (2548) พบว่าระบบการปลูกกาแฟเชิงเดี่ยว มีต้นทุนการผลิตกาแฟรวมทั้ง 4 ปี มากที่สุดคือ 26,977.43 บาท รองลงมาคือ ระบบกาแฟร่วมกับไม้ผล 22,869.45 บาท และระบบกาแฟร่วมป่าไม้ 20,107.89 บาท ส่วนรายได้จากผลผลิตกาแฟจะเริ่มได้รับในปีที่ 3 โดยระบบการปลูกกาแฟเชิงเดี่ยวมีรายได้รวม 2 ปี คือ ปีที่ 3 และปีที่ 4 ได้มากที่สุด 15,936.00 บาท รองลงมาคือ ระบบกาแฟร่วมกับไม้ผล 8,684.75 บาท และระบบกาแฟร่วมป่าไม้ 7,318.50 บาท ซึ่งทุกระบบการปลูกกาแฟเมื่อรวมระยะเวลาการปลูก 4 ปี จะยังไม่ได้กำไรเนื่องจากต้นกาแฟจะให้ผลผลิตอย่างเต็มที่ได้อันตั้งแต่ปีที่ 5 จนถึงปีที่ 8 เป็นต้นไป ดังนั้นการหาผลตอบแทนการผลิตจึงยังไม่มีชัดเจน

ในด้านผลผลิตและรายได้ของการผลิตกาแฟอาราบิก้า จากการศึกษาของ จักรกฤษณ์ พจนศิลป์ และคณะ (2557) ที่ได้ทำการการศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการตลาดกาแฟในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง ในด้านผลผลิตและรายได้ของการผลิตกาแฟอาราบิก้า พบว่าคร้วเรือนเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ปีการผลิต 2556/57 ในภาพรวมเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟมีพื้นที่ปลูกกาแฟรวมทั้งหมด 11.46 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในงานวิจัยนี้แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟอายุไม่เกิน 1 ปี 0.25 ไร่ กาแฟอายุ 1-3 ปี 1.92 ไร่ กาแฟอายุ 4-6 ปี 4.56 ไร่ และกาแฟอายุมากกว่า 6 ปี จำนวน 4.72 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.20 16.79 39.84 และ 41.17 ของพื้นที่ปลูกกาแฟรวมทั้งหมดของครัวเรือน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในแต่ละพื้นที่ศึกษาพบว่า

เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์ขยายผลวามีพื้นที่ปลูกกาแฟรวมมากที่สุด โดยพื้นที่ปลูกกาแฟรวมเท่ากับ 37.89 ไร่ต่อครัวเรือน แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟอายุไม่เกิน 1 ปี 0.30 ไร่ กาแฟอายุ 1-3 ปี 5.07 ไร่ กาแฟอายุ 4-6 ปี 15.35 ไร่ และกาแฟอายุมากกว่า 6 ปี จำนวน 17.18 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.78 13.37 40.50 และ 45.34 ของพื้นที่ปลูกกาแฟรวมทั้งหมดของครัวเรือน ตามลำดับ ขณะที่พื้นที่ที่ครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกกาแฟมาก รองลงมาคือพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง ซึ่งเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกกาแฟรวมเท่ากับ 27.37 ไร่ต่อครัวเรือน แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟอายุไม่เกิน 1 ปี 0.07 ไร่ กาแฟอายุ 1-3 ปี 1.81 ไร่ กาแฟอายุ 4-6 ปี 5.92 ไร่ และกาแฟอายุมากกว่า 6 ปี จำนวน 19.56 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.25 6.62 21.65 และ 71.48 ของพื้นที่ปลูกกาแฟรวมทั้งหมดของครัวเรือน ตามลำดับ สำหรับพื้นที่ศึกษาในจังหวัดเชียงรายที่ครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกน้อยที่สุดคือครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาอดอยตุง ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกกาแฟรวมเท่ากับ 10.27 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟอายุไม่เกิน 1 ปี 0.19 ไร่ กาแฟอายุ 1-3 ปี 1.13 ไร่ กาแฟอายุ 4-6 ปี 6.81 ไร่ และกาแฟอายุมากกว่า 6 ปี จำนวน 2.14 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.83 10.96 66.35 และ 20.87 ของพื้นที่ปลูกกาแฟรวมทั้งหมดของครัวเรือน ตามลำดับ สำหรับพื้นที่ศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ที่ครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกกาแฟรวมน้อยที่สุดคือครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์ขยายผลแม่เมะลอ ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกกาแฟรวมเท่ากับ 0.75 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟอายุไม่เกิน 1 ปี 0.36 ไร่ กาแฟอายุ 1-3 ปี 0.13 ไร่ กาแฟอายุ 4-6 ปี 0.05 ไร่ และกาแฟอายุมากกว่า 6 ปี จำนวน 0.21 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47.62 16.67 7.14 และ 28.57 ของพื้นที่ปลูกกาแฟรวมทั้งหมดของครัวเรือน ตามลำดับ

นอกจากนั้น ในด้านลักษณะการกระจายผลผลิตกาแฟราบิถ้าผ่านช่องทางการตลาดแต่ละระดับ ปีการผลิต 2556/57 จากการศึกษาของ จักรกฤษณ์ พจนศิลป์ และคณะ (2557) ยังพบว่า ผู้แปรรูปในพื้นที่จะเป็นผู้แปรรูปที่มีโรงงานแปรรูปตั้งแต่กาแฟกะลา เมล็ดกาแฟ และกาแฟคั่ว โดยผู้แปรรูปที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ บริษัทคอยช้าง บริษัท Bluekoff และบริษัท AAA เป็นต้น โดยแต่ละรายจะมีลักษณะการรับซื้อคล้ายกัน โดยบริษัทคอยช้างจะรับซื้อเฉพาะกาแฟผลสด โดยในปีการผลิต 2556/57 บริษัทคอยช้างรับซื้อผลผลิตประมาณ 6,000 ตัน รับซื้อในราคา 20 บาทต่อก.ก. ซึ่งจะจ่ายเงินให้แก่เกษตรกรบางส่วนหลังจากส่งมอบกาแฟผลสด และที่เหลือจะจ่ายเมื่อจำหน่ายกาแฟได้ สำหรับกรณีของบริษัท Bluekoff จะรับซื้อเฉพาะกาแฟผลสดเช่นเดียวกันกับบริษัทคอยช้าง โดยในปีการผลิต 2556/57 บริษัท Bluekoff รับซื้อผลผลิตประมาณ 2,000 ตัน ในราคา 18 บาทต่อก.ก. ซึ่งบริษัทจะจ่ายเงินสดทั้งหมดให้แก่เกษตรกรหลังจากส่งมอบผลผลิตกาแฟ ส่วนกรณีของบริษัท AAA จะรับซื้อเฉพาะกาแฟผลสดเช่นเดียวกัน โดยในปีการผลิต 2556/57 บริษัท AAA รับซื้อผลผลิตประมาณ 1,000 ตัน ในราคา 20 บาทต่อก.ก. ซึ่งจะจ่ายเงินให้กับเกษตรกรหลังจากขายผลผลิตกาแฟได้แล้ว ทั้งนี้ภายหลังจากรับซื้อกาแฟแล้วผู้แปรรูปจะมีการดำเนินการแปรรูปผลผลิตให้เป็นกาแฟกะลา เมล็ด

กาแฟ และกาแฟคั่ว โดยกาแฟคั่วผู้แปรรูปแต่ละรายจะจำหน่ายทั้งภายใต้แบรนด์ตัวเองและจำหน่ายให้กับผู้ค้าส่งผู้ค้าปลีกรวมทั้งร้านกาแฟในตลาดระดับถัดไป

สำหรับผลผลิตกาแฟและลาในพื้นที่มีการกระจายผ่านพ่อค้าผู้รวบรวมในแหล่งผลิตและพ่อค้าส่งออก พื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 57.38 และ 42.62 ของผลผลิตกาแฟและลาทั้งหมด นอกจากนี้มีบางส่วนกระจายผลผลิตในรูปของเมล็ดกาแฟและกาแฟคั่ว โดยเป็นการกระจายกาแฟในรูปเมล็ดกาแฟให้กับโรงแรมนอกพื้นที่เพื่อนำไปคั่วต่อไปและกาแฟในรูปของกาแฟคั่วจะกระจายผ่านพ่อค้าส่งออกพื้นที่เพื่อกระจายสู่ผู้ค้าส่งผู้ค้าปลีกรวมทั้งร้านกาแฟต่อไป

พงษ์ศักดิ์ และคณะ (2557) ทำการศึกษาความสามารถในการแข่งขันของกาแฟอาราบิก้าของประเทศไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่าการวิเคราะห์ความสามารถในเชิงเปรียบเทียบ พบว่า ประเทศในอาเซียน 5 ประเทศที่เป็นตัวแทนของสมาชิกประชาคมอาเซียนนั้น ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันภาพรวมสูง อันดับที่ 1 ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม รองลงมาคือ 2.ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย 3.ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 4. ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และพบว่าความสามารถในการแข่งขันกาแฟอาราบิก้าอันดับท้ายที่สุด คือ ประเทศไทย และส่วนประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ ศึกษาเฉพาะด้านการตลาด พบว่า ประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีการพัฒนาความสามารถการเป็นศูนย์กลางการตลาดสูงมากที่สุดในบรรดาประเทศสมาชิกเศรษฐกิจอาเซียน และมีแนวโน้มในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการตลาดและตลาดกาแฟที่ใหญ่ที่สุดในอาเซียน และเอเชียด้วย และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสามารถในการแข่งขันภาพรวมอยู่ในสูงมากพอสมควร

ในด้านสภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพพื้นที่ปลูกนั้น ประเทศไทยมีผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันในระดับสูงมากพอสมควร มีสภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพพื้นที่ปลูกมีความเหมาะสม โดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ดีมาก แต่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับพื้นที่ปลูก คือ พื้นที่ที่มีความลาดชันสูงมากกว่าร้อยละ 25 ทำให้การปลูกและการดูแลรักษา การจัดการค่อนข้างยากและต้องใช้แรงงานสูง และประเด็นสำคัญ คือ มีการควบคุมพื้นที่สูงตามนโยบายในการรักษาพื้นที่ป่าไม้ และป้องกันการทำลายป่า ซึ่งกระทบต่อสภาวะแวดล้อม โดยเฉพาะ ดินน้ำ ทำให้โอกาสในการขยายพื้นที่ปลูกกาแฟบนที่สูง มีน้อยมากตามกฎหมายป่าไม้ แม้ว่าจะมีการพัฒนาการปลูกในระบบเกษตรป่าไม้ก็ตาม

ในด้านพันธุ์กาแฟและความเจริญเติบโตในการปลูก พบว่ามีความสามารถในการแข่งขันด้านพันธุ์กาแฟอาราบิก้า (Arabica) และความเจริญเติบโตในการปลูกในระดับสูงมากที่สุด เท่ากับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เนื่องจากว่าพันธุ์กาแฟอาราบิก้าที่ปลูก คือสายพันธุ์คาติมอร์ (Catimor) เป็นสายพันธุ์ที่มีความสามารถในการเจริญเติบโตดี ผลผลิตสูง ด้านทาน

ต่อโรคราสนิมและทนทานต่อการผันแปรของอุณหภูมิที่ต่ำ และกาแฟพันธุ์คาติมอร์เป็นกาแฟที่มีคุณภาพในการชงดื่มอยู่ในเกณฑ์ดีแม้ว่าจะมีรสชาติเปรี้ยวอยู่พอควร

ในด้านของการจัดการการปลูก ระบบการปลูกการ และผลผลิต พบว่าในด้านการปลูกและการผลิตกาแฟต้องใช้แรงงานมาก ทั้งแรงงานตนเองและการจ้าง ค่าแรงประมาณ 300 บาทต่อวัน ทำให้ต้นทุนการผลิตของประเทศไทยค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ แต่ปริมาณการผลิตกาแฟอราบิก้าในประเทศไทยนั้นมีปริมาณการผลิตต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในอาเซียน (ปี พ.ศ. 2557 มีปริมาณผลผลิต 8,400 ตัน) เพราะการส่งเสริมเพิ่มปริมาณผลผลิตค่อนข้างยากและมีการส่งเสริมการลงทุน การแปรรูปผลิตภัณฑ์กาแฟค่อนข้างน้อย ทำให้โอกาสในการเพิ่มปริมาณการผลิตค่อนข้างที่จะดำเนินการได้ในอนาคตน้อยมาก โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านพื้นที่ที่จะขยายการปลูกไม่สามารถทำได้ ด้วยกฎหมายป่าไม้และลักษณะพื้นที่นั่นเอง

ในด้านการจัดการเก็บเกี่ยวและการตรวจสอบคุณภาพ พบว่า ประเทศไทยมีผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันในระดับสูงมาก เป็นอันดับที่ 2 รองลงมาจากประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เพราะการเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคนเก็บด้วยมือ เป็นวิธีพื้นฐานเดิม สามารถควบคุมคุณภาพในการเก็บเกี่ยวของกาแฟได้ดีที่สุด รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดกาแฟมีการทดสอบคุณภาพด้วยการชงดื่ม (Cup Test/ Quality Test) อย่างสม่ำเสมอและเป็นมาตรฐานกำกับ ซึ่งเป็นวิธีการประเมินคุณภาพกาแฟที่มีต่อการดื่ม ในความกลมกล่อม กลิ่นหอม รสชาติ และเนื้อกาแฟ (Flavor, Aroma, Mild, Body) เป็นลักษณะเฉพาะของกาแฟที่ผลิตได้

ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมการผลิตและการลงทุน พบว่า ประเทศไทยมีผลการประเมินความสามารถในประเด็นนี้ค่อนข้างต่ำ (อันดับต่ำที่สุด) เนื่องจากมีข้อจำกัด 2 ประการ คือ 1) การลงทุนด้านอุตสาหกรรม โดยการนำเข้าเครื่องจักรและ 2) ผลผลิตของกาแฟอราบิก้าในประเทศ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เน้นการการผลิตกาแฟคั่ว (Roasted Coffee) ด้านผลผลิตผลิตภัณฑ์กาแฟชนิดอื่น เช่น กาแฟสำเร็จรูป (Instant Coffee) หรือกาแฟสำเร็จรูปผสม (Three in One) นั้นมีน้อย ในส่วนของกาแฟอราบิก้าจะพบว่ามีเช่นในการผลิตกาแฟสำเร็จรูปของบริษัทเนสท์เล่ประเทศไทย จำกัด โดยเป็นการใช้ผลผลิตโรบัสต้าเป็นหลักเท่านั้น และยังมีข้อจำกัดในการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตกาแฟในรูปแบบอื่นจะต้องมีการนำเข้าเครื่องจักร ทำให้มีโอกาสน้อยตามปริมาณกาแฟอราบิก้าที่ผลิตในประเทศ หากมีการลงทุนแปรรูปผลิตภัณฑ์ย่อมจะต้องมีการนำเข้ากาแฟจากประชาคมอาเซียนหรือนอกประชาคมเพิ่มก็ไม่ได้

ในด้านการตลาด พบว่า ประเทศไทยมีผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันสูงมาก เนื่องจากว่าประเทศไทยมีราคาผลผลิตเมล็ดกาแฟดิบอยู่ในเกณฑ์ดี (120-180 บาทต่อกิโลกรัม) แม้ว่าปริมาณการส่งออกกาแฟอราบิก้า (เมล็ดดิบ) (500-1,000 ตัน) และปริมาณนำเข้าเมล็ดกาแฟ (Green Coffee) (29,061

ตัน) ปริมาณนำเข้ากาแฟสำเร็จรูป (Instant Coffee) (6,531 ตัน) ยังอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้มีข้อได้เปรียบในการส่งออกอยู่พอสมควรและเนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบัน ประเทศไทยจัดเป็นประเทศก้าวหน้าในการส่งเสริมภาคการบริการ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวมีอัตราสูงเป็นลำดับต้นของโลก ทำให้ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบด้านการส่งเสริมการตลาด การบริโภครูปกาแฟ มากขึ้นเป็นลำดับ และโดยเฉพาะตลาดของนักท่องเที่ยวยุโรปตะวันตกยังคงคงสถานะที่ดี โดยเฉพาะส่งเสริมการบริโภคและการขยายตลาดกาแฟ กาแฟคั่ว (Roasted Coffee) ในลักษณะของร้านกาแฟ (Coffee Shop หรือ Coffee Stand) จุดบริการกาแฟสด (Fresh Coffee) มีมากขึ้นและนิยมความหลากหลาย ประเภทของการชงดื่ม ทำให้กาแฟอราบิก้า ซึ่งเป็นกาแฟชนิดเดียวที่นิยมในการดื่มลักษณะกาแฟคั่ว (Roasted Coffee) และผลการส่งเสริมในลักษณะประชาสัมพันธ์การแข่งขันคุณภาพลักษณะของการ ชงดื่ม ทำให้ตลาดในประเทศขยายตัวมาก

ในด้านการวิจัย การส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ พบว่า ประเทศไทยมีผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันสูงมาก เนื่องจากว่ามีงานส่งเสริมวิจัยต่อเนื่อง การวิจัยสามารถสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมการเรียนรู้ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ แต่ยังคงขาดการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยอยู่บ้างก็ตามแต่ก็สามารถสร้างผลงานวิชาการได้ดี โดยหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการวิจัย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และองค์กรเอกชนสนับสนุน และด้านสนับสนุนทุนวิจัยและงบประมาณการวิจัยปานกลาง

ในด้านนโยบายของรัฐ เอกชนในการส่งเสริมและการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนา พบว่า ประเทศไทยมีผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันในระดับสูงมากพอควรเป็นประเทศอันดับที่ 3 เนื่องจากว่าด้านของนโยบายภาครัฐที่มีผลต่อการผลิต และปัจจัยการผลิต นโยบายด้านการค้าและด้านสินเชื่อ เพื่อเอื้อต่อการส่งเสริมการแข่งขัน หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เช่น มูลนิธิโครงการหลวง และภาคเอกชนมีการส่งเสริมด้านการปลูกและการผลิต และการพัฒนาตลาดกาแฟในเกณฑ์ดีและรวมถึงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาด้านการตลาดในระดับดีมาก